

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1081933/2

בבית הדין הרבני האזורי צפת

לפני כבוד הדיינים:

הרב חיים בזק – אב"ד, הרב שלמה שושן, הרב ינון בוארון

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד טל איטקיץ)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ טו"ר נחום מרגוליס)

הנדון: החזר מתנות במורדת, ראייה על מתנה ברישום בטאבו או הפקדה בחשבון משותף

החלטה

הצדדים היו נשואים והתגרשו, וכעת בפנינו תביעה ממונית מטעם התובעת לקבלת חלקה ברכוש המשותף. קיימות מספר תביעות אך העיקריות שבהן היא תביעת האישה לקבל חלק בדירה שנרכשה מכספי הורי הנתבע ובכספים שהנתבע קיבל בירושה מהוריו.

לאחר הדיון האחרון הוחלט כי בשלב זה נתייחס לשאלות העקרוניות, האם יש לתובעת חלק בדירה הנזכרת המצויה ברחוב ג' והאם יש לה חלק בכספי הירושה שקיבל הנתבע מהוריו והכניסם לחשבון המשותף. הדירה נרכשה מכספי הורי הנתבע, אך היא רשומה במשותף על שם הצדדים והורי הנתבע – לכל אחד רבע.

התקבלו סיכומי הצדדים וכן תגובת כל צד לסיכומי הצד שכנגד. עותקים יועברו ולהלן החלטת בית הדין.

התובעת טענה כי הדירה שנרכשה על ידי ההורים של הנתבע מכספם, ניתנה לבני הזוג כמתנה גמורה, ולמרות היותה רשומה על שם הצדדים וההורים – רבע לכל אחד מהם, הכוונה הייתה לתת את כולה לצדדים, ונרשמה באופן אחר רק מטעמי מיסוי של הרשויות בארה"ב.

לגבי הכספים שהכניס הבעל לחשבון המשותף, היא טענה כי בכך הוא גילה דעתו שהוא נותן לה מחצית מהם.

לגבי נושא הפסד מתנות מדין מורדת טענה כי:

א. נישואי הצדדים הסתיימו באשמת הנתבע, בשל אופן התנהגותו במשך השנים, ועל כן אין לשלול את מתנותיה מדין מורדת.

ב. גם הנתבע היה מורד וזו מרידה הדדית.

ג. מתנות שנתנו ההורים אינן כדיון חזרת מתנות של מורדת.

ד. חזקת השיתוף על פי החוק האזרחי מקנה לה מחצית מהרכוש.

טענת הנתבע היא כי:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

א. אף מחצית הדירה שרשומה על שם הצדדים לא ניתנה כמתנה לצדדים כלל, ורישומה על שמם נעשה מטעמי מיסוי בלבד. הכוונה הייתה לתת להם זכות מגורים בלבד ושהבעלות תישאר עבור ההורים.

ב. גם אם ניתנה מתנה הרי שיש להחזירה מדין מורדת. הבעל טען כי התנהגותו הייתה ללא דופי והאישה מאסה בו ללא כל סיבה, אך גם אם מרידתה נבעה מהסיבות שהזכירה הרי לפי ההלכה, גם מורדת בטענה מבוררת הפסידה מתנות שקיבלה.

ג. גם במרידה הדדית המתנות חוזרות וכפי האמור בדברי רבנו ירוחם ובמקורות נוספים שציטט.

ד. גם מתנות שניתנו על ידי קרובי הבעל וגם לאחר הנישואין, חוזרות במקרה של מרידה.

לגבי הכספים, מלבד הנוגע לדין החזרת מתנות במורדת כאמור לעיל, טוען הנתבע כי לא הייתה לו כל כוונה לשתף את התובעת בכספים אלו. לדבריו, הפקדת כספים בחשבון משותף איננה מהווה ראיה על כוונה לתת אותם כמתנה לצד השני או לשתפו בבעלות עליהם, אלא נעשתה מטעמי ייעול לנהל את כל הכספים מחשבון אחד.

שני הצדדים תומכים את טענותיהם במקורות רבים בהלכה ובפסיקה הרבנית והאזרחית. להלן החלטת בית הדין בנושאים הנזכרים.

כספים שהפקיד הנתבע בחשבון המשותף

לעניין כספים שהפקיד הנתבע בחשבון המשותף, מתקבלת טענת הנתבע כי רישום הכספים בחשבון משותף אינו מהווה הוכחה לכוונת מתנה או כוונת שיתוף. דרכם של בני זוג לנהל את כלכלת ביתם מחשבון אחד, וגם כאשר אחד מהם מקבל כספים עבורו, כספים שאינם ברי איזון, אין הפקדתם בחשבון מהווה ראיה לכוונת מתנה. טענת הנתבע מוכחת בבירור משלל פסקי הדין שציטט בא כוחו המלומד בעניין זה, ואין צורך להאריך כאן עוד בדבר. אכן, אילו הייתה נטענת טענה מצד האישה כי הכספים הופקדו על ידיה והיו שייכים לה, הרי שהחשבון המשותף היה מהווה מוחזקות והוכחה לכאורה לטענותיה, אך מכיוון ששניהם מודים שהכספים כולם התקבלו בירושה, ומכיוון שכספי ירושה הוחרגו בפירוש על ידי המחוקק מהחוק המחייב את איזון המשאבים שנצברו בתקופת הנישואין, לפיכך אין מקום לבקשת התובעת להורות על חלוקתם.

כמו כן, גם אם הייתה כוונה לתת מתנה, הרי שיש להחזירה בשל המרידה. בית הדין לא קבע שהבעל מחויב בגירושיין או שהיה מעוניין בגירושיין, אלא שעליו להכיר במצב שהאישה מאסה בו ולא להחזיק בקרנות המזבח של הנישואין. לא נקבע חיוב גירושיין אלא המלצה בלבד. לא הייתה כאן מרידה הדדית אלא מרידה של האישה בלבד שטענה טענת מאיסות. כפי שהוכיח התובע, אישה האומרת מאיס עלי מחזירה מתנות שנתן לה הבעל, ד"אדעתא למשקל ולמיפק - לא יהיב לה".

אך גם אם הייתה מרידה הדדית, הרי שמתנות שנתן הבעל חוזרות אליו, וכפי שפסק רבנו ירוחם (בספר מישרים נתיב כג ח"ח) וזה לשונו:

"כתב מורי ה"ר אברהם בן אשמעאל, כי נראה לו שאישה שאמרה לא בעינא ליה יתן לי גט וכתובה, והוא אומר אנא נמי לא בעינא לך, אבל איני רוצה ליתן גט [...] והפסידה תוספת וכל מאי דיהיב לה מדיליה, דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדירה שנתנו הורי הנתבע

לעניין הדירה שנתנו הורי הנתבע, ראשית נבהיר, כי הרישום של הדירות בטאבו או במינהל מחייב, וכל טענה על כוונת התובעת לחלוקת בעלות שונה, שלא נאמרה בפירוש בשעתה, ולא הוסכמה על ידי שני הצדדים, היא בגדר – "דברים שבלב אינם דברים". להלן ציטוט מתוך פסק דין שניתן על ידי בית הדין בטבריה בתיק אחר (תיק מספר: 349164/9), שבו הסברנו עקרון זה:

"הפסיקה המקובלת ביחס לרישום דירה בטאבו על שם שני בני הזוג, שרישום זה מבטא שותפות שווה בנכס, למרות שצד אחד שילם את כל העלויות הכרוכות ברכישת הדירה. המקורות הלכתיים לקביעה זו הנותנת תוקף לרישום ולא לחלק היחסי בהשקעה - פד"ר כרך א' (עמודים 116-117) ובעיקר במה שכתוב בעמוד 117 ד"ה אולם), פד"ר כרך ג' (עמודים 74-75), פד"ר כרך יא (עמודים 120-128). ועיין עוד בפד"ר כרך ט"ז (עמודים 354-358), שנטה מדרך זו, אך סברתו אינה מתקבלת, מאחר שתפס את הרישום כפעולה הנקטת מחמת הנוהג ואינה מבטאת בעלות. אך מאחר שבימינו כל אדם הרושם נכס בחלקים שווים על שם בן זוגו, יודע שרישום בטאבו זכות קניין בנכס, כל טענה על כוונה אחרת תהיה בגדר "דברים שבלב" ואינם דברים, כנגד הרישום המפורש ומפורט בלשכה לרישום מקרקעין.

ואכן בפד"ר כרך א' הנוזכר, עמוד 117, כתב:

"לכאורה, לפי הרשב"א ודאי ולפי בעל שארית יוסף מספק, אין לנו להתחשב בקביעת הבעלות על פי הרישום, אלא יש לברר מי שילם תמורת הבית. אולם אין הדבר כן, כי פשוט הדבר שבכגון דא, בשאלת הכוונה ברישום, יש לקבוע לפי הנוהג והרגיל בדרך העולם בכל זמן וזמן. וידוע שעכשיו נוהגים לרשום רכוש, וביחוד דירה למגורים, על שם שני בני הזוג, במכוון שלשניהם תהיה הבעלות על הרכוש. הרישום מורה, שזה ששילם או שילם יותר, נתן את היתרה בחלקו במתנה לשני. לכן אין לבטל, בזמן הזה, רישום, המקנה ומחזיק בעלות לזה שנרשם על שמו, מתוך ספיקות אולי לא היתה הכוונה למתנה".

עד כאן ציטוט מתוך אותו פסק דין.

רישום שני בני זוג בטאבו, או בספרי הרישום האלטרנטיביים, מהווה אסמכתא לרכישת הנכס במשותף, והצד הטוען שלא הייתה כוונה לשותפות, או שהקניין נעשה שלא כדין ונפל בו פגם, עליו הראיה. במקרה שלפנינו, הורי הנתבע הסכימו ואף יזמו את המהלך לרישום מחצית מהנכס על שם שני בני הזוג, וביצוע הרישום על פי הסכמתם מהווה קניין גמור כך שרבע מהדירה שייך לתובעת.

נראה שאכן דירה זו נרשמה כפי שנרשמה מטעמי מיסוי, אלא שכל אחד מושך טענה זו לכיוון שלו – התובעת טוענת כי הכוונה האמיתית הייתה לתת לצדדים במתנה את כל הדירה, והרישום שנעשה על מחצית הדירה על שם ההורים, נעשה כדי להימנע מתשלום מס בגין המתנה. ולכן המחצית הרשומה על שם ההורים נרשמה כשעבוד להלוואה שעם סיום פירעונה יוסר שם ההורים מהנכס. מאידך, הנתבע טוען שהכוונה הייתה שלא לתת לצדדים מאומה אלא להשאיר את הדירה ברשות ההורים עד פטירתם וכי הרישום נעשה אך כדי להימנע מחיוב עתידי צפוי של מס עיזבון בעת פטירתם.

בית הדין קובע כי אין כל אפשרות לוודא מה הייתה כוונתם האמיתית של ההורים, אך מסתבר בקרוב לוודאות, כי גם אם הרישום נעשה מטעמי מיסוי, לא הייתה כוונה להערים לחלוטין על רשויות המס ושתהיה בעלות אחרת ממה שנרשם, אלא הכוונה הייתה שמטעמי מיסוי תהיה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעלות על הנכס כפי שבאמת נרשמה. דהיינו – מחצית בבעלות הצדדים דנן, ומחצית בבעלות ההורים, עד להסרת שמם מהדירה. כל פירוש אחר משמעותו רמאות בלתי חוקית ואין כל סיבה לטעון שההורים התכוונו לרמות את שלטונות המס, ובוודאי כוונתם הייתה לבצע תכנון מס לגיטימי. להלן נבסס הלכתית את הקביעה הזו.

האם רישום לשם הברחה מקנה בעלות

במסכת כתובות (דף עח עמוד א) נאמר לגבי אישה שלפני נישואיה כתבה שטר המקנה את כל נכסיה לאדם זר או לקרוב משפחתה, שאין פעולת ההקנאה נחשבת כקניין גמור, אלא הדבר ברור שהיא באה לשם הברחת נכסים מבעלה - במטרה למנוע ממנו שליטה בהם. משום כך נפסק שלאחר סיום הנישואין, היא רשאית לחזור בה ממתנתה, השטר ייקרע והנכסים יוצאו מרשות הזוכה, ויחזרו לרשותה. הסיבה לכך היא שאומדים את דעתה שלא היה בכוונתה לתת את הנכסים לאחר, כי אין זה סביר שאדם ייתן את כל אשר לו לאחר והוא עצמו יאלץ לחזור על הפתחים. וכך נאמר בגמרא:

הכי אמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל, מורה הוראה אני! אם יבא שטר מברחת לידי – אקרענו! אמר ליה רבא לרב נחמן, טעמא מאי? - דלא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני.

בהמשך סוגיית הגמרא נאמר, שהלכה זו נאמרה רק באופן שהאישה כתבה את כל נכסיה כמתנה, אבל אם נתנה רק חלק מהם, הרי האומדנא הברורה אינה קיימת, ולא תוכל לבטל את מתנתה, אלא אם התנתה על כך מראש, בעת נתינת המתנה. וכן נפסק בשולחן ערוך אבן העזר סימן צ' סעיף ז', עיין שם.

אולם לגבי אדם אחר המבריא נכסים מבעל חובו, נחלקו הראשונים. לדעת רבנו תם אינו יכול לחזור בו, והמתנה קיימת.

לדעתו, ההבדל בין מברחת מבעל לבין מבריא מבעלי חוב הוא, שמברחת מבעלה, יכולה להשיג את מטרתה - למנוע מהבעל שליטה בנכסים - גם אם הנכסים לא יעברו באופן מוחלט לבעלות המקבל (כי דינם כדין נכסים שאינם ידועים ועיין שם הטעם לכך), ולכן היא רשאית לחזור בה. אבל במבריא מבעלי חוב, שאם לא תחול המתנה, לא ישיג המבריא את מטרתו ובעל החוב יוכל לגבות את החוב למרות כתיבת השטר, בזה המבריא לא יוכל לחזור בו, כי אנו אומדים את דעתו שהתכוון למתנה גמורה, על מנת שבעל החוב לא ייקח את הנכסים.

דעת הרא"ש במסכת כתובות (פרק ח' סימן ג') אינה כן. וכך כתב על סברת רבנו תם:

"הא סברא ליתא כלל, דודאי לאברוחי איכוין כמפרש הש"ס טעמא דלא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני".

כלומר: גם המבריא מבעל חוב, דינו כדין אישה המברחת מבעלה, ואנו אומדים את דעתו שאין בכוונתו להקנות לזוכה באופן מוחלט את כל נכסיו. ואף על פי שיתכן שכתוצאה מכך בעל החוב ייקח את הנכסים, אין בכך כדי לשנות את כוונתו, מכיוון שעד שהרכוש יילקח הוא יוכל ליהנות ממנו, וגם לאחר שבעל החוב יגבה את חובו תהיה בכך תועלת למבריא שלא יהיה כלווה רשע ולא ישלם, וזה עדיף לו מאשר האפשרות שהמקבל ייקח את כל הנכסים.

מחלוקת זו, הוכרעה בשולחן ערוך (חושן משפט סימן צ"ט סעיף ו):

"החייב לחבירו, ונתן כל אשר לו לאחר להפקיע חובו, לא תועיל ערמתו ויגבה בעל חוב חובו, אפילו הוא מלוה על פה, ממקבל המתנה, וישבע מקבל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המתנה על דעת בית דין בלא ערמה ומרמה כמה קבל מתנה מראובן, ויגבו בית דין לבעל החוב חובו מכל מה שקבל מראובן.

לפי זה, אם המבריח נותן את כל נכסיו לאדם שלישי, הדבר מהווה ראייה להברחה, והנכסים יישארו שלו, אך הלכה זו נאמרה רק כאשר המבריח נותן את כל נכסיו לאותו זוכה. אם נתן לו רק חלק מהנכסים, אין כל הוכחה לכוונת הברחה. יתר על כן, גם אם נתן את כל נכסיו אך התכוון למתנה גמורה, המקבל זכה. עיין חושן משפט סימן צט סעיף ו' בהגהת הרמ"א שכתב:

"מיהו אם נראה לבית דין שלא כווננו לערמה, רק למתנה גמורה, קנה המקבל אף על גב שהיתה כוונתו להבריח (ב"י בשם רשב"א ותוספות ואשירי ומרדכי פרק האישה שנפלו)."

ובספר אורים ותומים (אורים סימן צט ס"ק כ), מדגיש כי אין צורך שתהיה כוונה מפורשת "שלא למטרת הברחה מבעלי חוב", אלא גם כשמתכוון להבריח, אך לא כיוון בפירוש להערים על הזוכה באופן שלא תהיה לו זכות אמיתית בנכסים, המקבל זוכה בהם. וזה לשונו שם:

"אף על גב שהיתה כוונתו להבריח. עיין תומים (שם) דפירשתי מה שכתב הרמ"א רק למתנה גמורה, לא דידיענין דנתכוון למתנה, דאם כן איך יתכן להברחה, רק אם לא כיון בפירוש לערמה שלא יהיה לא לזה ולא לזה, אמרינן הואיל ונתכוון להבריח זוכה מקבל מתנה."

במקרה שלנו, אין כל הוכחה שההורים התכוונו שהנכסים לא יעברו לצדדים. אדרבה, נראה שכוונת ההורים הייתה שחלקים מהירושה שהם מתכוונים להנחיל לאחר מותם, יעברו כמתנה מחיים, אף אם הסיבה הייתה מטעמי מיסוי, ואין כל הוכחה שהם התכוונו שחלקים אלו יישארו לעת עתה בבעלותם ולא בבעלות הזוכים.

משום כך, קבענו כי הורי הנתבע נתנו לצדדים מחצית מהדירה במתנה גמורה. לגבי המחצית השנייה, גם אם הם התכוונו שבסופו של דבר הדירה תעבור להיות בבעלות מליאה של הצדדים, למעשה הדבר לא התבצע והמחצית נשארה בבעלות שלהם ועם פטירתם עברה לנתבע בלבד, בהתאם לצוואתם. וכידוע אין זכות לאיזון משאבים בנכסים שהתקבלו בירושה.

דין הפסד מתנות במורדת.

אחר שקבענו שעל פי הרישום האישה קיבלה רבע מהדירה במתנה מהורי הבעל, צריכים אנו לדון האם על התובעת להחזיר את מה שקיבלה מההורים בשל ההלכה של הפסד מתנות מדין מורדת. אמנם התובע הביא מספר מקורות להוכיח שגם מתנות שנתנו קרובי הבעל חוזרות, אך ממקורות אחרים עולה אחרת. גם המקורות שהביא הנתבע, מדברים על מתנות שניתנו למורדת סמוך למועד הנישואין, אך אין הדבר כן לגבי מתנות שניתנו תקופה ארוכה לאחר הנישואין, כשהצדדים כבר חיו תקופה ממושכת יחד ואף נולדו להם ילדים משותפים.

בפסק דין של בית הדין הגדול המופיע בספר משפטי שאול (סימן י"ז), דנו במקרה דומה של אישה שנפרדה מבעלה והוא ביקש לחייבה להחזיר מתנה שקיבלה מהוריו. באותו מקרה בית הדין הגדול פסק שאין לחייב את האישה להחזיר מתנות להורי בעלה. פסק דין זה הוסכם הן על ידי הגרי"ש אלישיב זצ"ל והן על ידי הגר"ש ישראל זצ"ל, אך הם נחלקו בטעם הדבר. הגרי"ש אלישיב נימק את הפסק בג' טעמים:

א. דעת המהרי"ו שפוסק לחייב את האישה להחזיר מתנות שנתנו קרובי הבעל היא דעת יחיד ורוב הפוסקים נחלקו עליה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. גם לדעת המהרי"ו הפוסק כך, הני מילי כאשר האישה מבקשת לקבל החזר נדונייתה מדינא דמתיבתא, ואז מחייבים גם אותה להחזיר את מתנות קרובי הבעל, אך אם היא לא תובעת החזרים בשל דינא דמתיבתא, אין לחייבה להחזיר מתנות.

ג. המהרי"ו התייחס למתנות שנתנו קרובי הבעל בעת הנישואין או מעט לאחריהם, אבל כשנתנו שנים מרובות לאחר הנישואין, אין מקום לחייב להחזיר.

יש מקום לדייק כך אף ממה שהביא התובע מפסק דינו של ביה"ד הגדול בתיק חזרת המתנות במורדת כפי שכתבו (תיק 1125089/1):

וכן כתב להדיא בפסקי הלכות – יד דוד (פרק יד מאישות הלכה ב אות לו): "וכל המתנות שנתנו לה קרובותיו בעת הנישואין וכל הסבלונות [...] או אחר כך מחמת התקרבות הנישואין ושמחתה, צריכה להחזיר לו." והובאו דבריו באוצר הפוסקים (שם).

ויש לדייק בדבריו מה שכתב ביד דוד: "מחמת התקרבות הנישואין ושמחתה", ועל כורחך הכוונה לתקופה הסמוכה לנישואין, דאם מדובר בתקופה מאוחרת יותר, איזו שמחה בנישואין יש לאחר עשרות שנים.

להלן ציטוט מדברי הגריש"א מתוך ספר משפטי שאול (סימן יז):

"כאמור, פסק הדין המעורער מבוסס עמ"ש מהרי"ו בתשובה סימן כ', הובאו דבריו בבית שמואל: "שאף המתנות שניתנו על ידי אביו או קרוביו בשעת נישואין או אחר כך צריכה להחזיר".

אמנם לכאורה הלכה זו אשר העלה מוהרי"ו - דמתנות שניתנו לה מצד הורי הבעל וקרוביו מחויבת להחזירם לו במקרה של מרידה - טעמא בעי, דהרי גם הבעל עצמו הנותן מתנה לאשתו שבזה המציאו הגאונים דבמורדת חוזרות מתנתו, ודימו להא דסוף פרק נערה, ד"כי אקני לה אדעתא למיקם קמי", גם על זה טען הרמב"ן ז"ל, "דהני מילי בהנאה סתם בדבר שהוא חייב לעשות אבל זה שרצה ונתן לה מי הכריחו בכך, היה לו לפרט, ואנן מימר קאמרי בכולהו מתנות דעלמא אי לאו דעבד ליה ניח נפש לא הוי יהיב לה אמרינן דעביד אדעתא וכו' דכיון שלא פירש רצה ליזוק בנכסיו".

[...]

ואמנם בבית יעקב סימן ע"ז תמה על תשובת מהרי"ו מהא דסימן צ"ט, וזה לשונו:

"וקשיא לי דהא מבואר לקמן סימן צ"ט דמה שנתנו לה אחרים דין נכסי מלוג יש לה, דאחרים כשנותנים מתנה צריכין להתנות בדין תנאי עיין שם, ומהכי תיתי ישתנה הדין במורדת, - ועוד דהא על כורחך אין צריך להחזיר לבעל אלא לקרוביו דהא הקרובים לא נתנו לו רק לה, וזה נגד הסברא דלא מרדה בקרוב".

והנה הבית יעקב כתב לתרץ דאפשר דמה שכתב המהרי"ו הוא דוקא לדין דדיינא בדינא דמתיבתא ותקנה הוא זה שיהא הוא זוכה בשלו ושל קרוביו והיא בשלה ושל קרוביה מה שאין כן לדינא דהש"ס מהכי תיתי לא יהא לה בדין נכסי מלוג".

וכן קבע להלכה בהוספות שם, והוסיף:

"דאפשר שלא כתב זה מהרי"ו רק לדינא דמתיבתא דמחמת שתקנו לה שיחזיר לה שלה הכל יותר על דינא דהש"ס שלא יהנה משלה לכך תקנו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם כן שתתן לו מה שיש לה משלו ושל קרוביו אבל לדינא דש"ס או במורדת דבעינא ומצערנא שהבעל נוטל את שלה - נראה שאין צריך להחזיר".

והנה דינא דמתיבתא המזכה לה את הנדוניא שהכניסה לבעלה, ומוציאין את נכסי צאן ברזל מידי הבעל, זהו כשנותנת אמתלא והיא מבוררת וניכרת לבית הדין שהיא אמת וראוי לה למאוס אותו כמו שכתב הבית שמואל סימן ע"ז סקכ"ז.

[...]

ועיין בית שמואל בקיצור דיני מורדת אות ג' בטוענת מאיס עלי ולא יכולה לברר את דבריה אם כי לא מוציאין את הנכסי צאן ברזל מידי הבעל, אך אם תפסה - גם אם תפסה מעות - אין מוציאין מידיה כי יכולה לומר קים לי בנפשאי שהוא מאוס עלי ומוקמין בידיה.

ומשום כך יש לומר בעובדה דמהרי"ו שהמורדת תפסה מעות נדונייתה ולכן שפיר פסק המהרי"ו שעליה להחזיר את המתנות הואיל ורצונה להחזיק בנדוניא הנמצאת אצלה, אולם במקרה ואין בידה כלום מהנדוניא או שתפסה אותם החפצים שהכניסה לבעלה בתור נכסי צאן ברזל, דמדינא דגמרא לא מוציאין מידיה, אף שלפי דבריה חלה עליה תקנת דינא דמתיבתא, מכל מקום מכיון שאי אפשר לה להוציא ממנו את הנכסי צאן ברזל, והיא לא משתמשת בדינא דמתיבתא, אי אפשר גם להוציא מידיה המתנות, - לפי דברי הבית יעקב הנ"ל.

גם נראה שיש לדון דמצי למימר אי אפשרי בתקנת חכמים כגון זו, שהרי כל עיקר תקנה זו של דינא דמתיבתא לטובתה תיקונה, והיא רוצה יותר להשאר במתנות שקבלה מקרובי הבעל, ולעמוד על דינא דהש"ס.

[...]

נוסף על האמור, יש לומר במה שכתב המהרי"ו "שאף המתנות שניתנו על ידי אחיו או קרוביו בשעת הנישואין או אחר כך" הכוונה היא לדורות שמשגרים לחתן ולכלה עקב שמחת כלולתם. ובאלה וכיוצא בהם, סובר המהרי"ו שהם באים במקום החתן ובמקומו הם עומדים. ועיין מהרח"ש סימן נ"ג שמנה ואזיל כמה סוגי דורות בזמנים שונים הנשלחים על ידי החתן וקרוביו:

"בענין החפצים של זהב שמוליכים לכלה אבי החתן ואמו בזמנינו בעת השדוכין לא תבעי לי דודאי הרי הם כחתן עצמו ובמקומו הם עומדים..."

אולם כשהאישה מקבלת נכס מאת חמיה חמש עשרה שנה אחרי הנישואין, ורושם בטאבו על שמה ולא התנה עמה שום תנאים, הרי דינה כמתנה שקיבלה ממישהו אחר, ובגלל זה שמרדה אחר כך בבעלה אי אפשר להוציא מידה.

וכן משמע ממה שכתב הבית שמואל בדיני "מורד ומורדת", וזה לשונו: "וכל מה שהוא של בעלה צריכה להחזיר לו, אפילו מתנות שנתנו לה קרוביו בעת הנישואין", והשמיט מה שכתב ברי"ו "או אחר כך". נראה כמו שכתבנו בכוונת המהרי"ו לדורות שמשגרים לחתן ולכלה עקב שמחת הנישואין.

מכל הלין טעמי נראה שמן הדין אי אפשר לחייב את האישה שתחזיר את הנכס לבעלה, ולא לכל יורשי חמיה.

יוסף שלו' אלישיב."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מאידך, הגר"ש ישראלי טוען כי דברי המהרי"ו נפסקו להלכה, שגם מתנות שנתנו קרובי הבעל חוזרות בעת מרידת האישה, מכיוון שהם לא התכוונו לתת מתנה לאישה אלא על דעת שהיא תישאר קרובת משפחתם ולא כאשר הקשר המשפחתי נפסק. אך גם לדבריו, כל זה בתוקף כל עוד לא נולדו לזוג ילדים משותפים. לאחר שנולדו ילדים, האישה נשארת קרובה של קרובי הבעל מצד ילדיה ובכהאי גוונא לא יחזרו בהם בעת מרידה. במקרה שבפנינו, מכיוון שהעברת הבעלות נעשתה הרבה לאחר נישואי הצדדים ולידת ילדיהם, גם לפי דבריו של הגר"ש ישראלי זצ"ל, אין עילה לקבוע שתוחזר המתנה שנתנו הורי הנתבע. להלן ציטוט חלקים מדבריו:

"סוף דבר, אין שום יסוד להוציא דברי המהרי"ו מידי פשוטם, והרי הם שרירים וקיימים כפי שהבינם הבית שמואל. ואין גם שום יסוד לדחותם מהלכה, כי הם מוסברים ומבוססים יפה בהתאם לסברת הגאונים, שכשם שהבעל לא נתן לה מתנה אלא באשר היא אשתו, ולא כשברצונה לנתק עצמה הימנו, כן קרובי הבעל לא נתנו לה אלא באשר היא קרובת משפחה שלהם, ולא כשברצונה לנתק עצמה על ידי מרידתה בבעלה, שעל ידו באה לכלל קרבת משפחתם.

ו. אלא לאחר שירדנו לשורש נימוקו של המהרי"ו נראה שאין דבריו אמורים אלא כשלא נולדו לאישה זו ילדים מבעלה זה, דאילו נולדו לה ילדים הימנו, גם אם מרדה וגירושיה הימנו אינה מתנתקת ממשפחתה זו, כי קשרים אלה שוב אינם בני ניתוק כלל. ובכהאי גוונא אין מתנת קרובי הבעל בטילה גם למהרי"ו, דבזה קיימת טענת הבית יעקב הנ"ל שהמתנות ניתנו לה ולא לבעל, והיא לא מרדה בקרוב ואף לא בעצם הקרבה - קרבה זו כדקאי קאי, וממילא אף המתנה אין לה נימוק לבטלה.

בגוונא שיש להם זרע, אין יכולים להוציא ממנה המתנה משני הנימוקים דלעיל:

א'. אין האישה מתנתקת ממשפחת הבעל בכגון דא, כיון שיש לה זרע הימנו.
ב'. יש לתלות המתנה שהיא בגלל היותה אם לנכדיהם, ולא בגלל היותה אשת בנם."

סיכום

לאור כל האמור, קובע בית הדין כי:

1. הכספים שקיבל הנתבע בירושה מהוריו, הגם שהופקדו בחשבון המשותף, אינם ברי איזון, ויהיו בבעלותו.
2. הדירה תחולק באופן שהרבע הרשום על שם התובעת, יהיה בבעלותה, ויתר הדירה תהיה בבעלות הנתבע.
- פסק הדין בעניין הדירה ניתן ברוב דעות. לדעת המיעוט כל הדירה שייכת לנתבע מדין החזרת מתנות במורדת. נימוקי דעת המיעוט יינתנו במועד אחר.
3. באי כוח הצדדים מתבקשים לסיים את ביצוע חלוקת הרכוש על בסיס העקרונות שנקבעו לעיל. אם יש צורך בהתערבות נוספת של בית הדין, יוכל כל צד להגיש בקשה מפורטת ומנומקת בתוך שלושים יום.

ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים

ניתן ביום כ"ח בניסן התש"פ (22/04/2020).

הרב ינון בוארון

הרב שלמה שושן

הרב חיים בזק – אב"ד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה